

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
Західноукраїнського
національного університету
Микола ДИВАК

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Папінка Андрія Івановича на тему:

Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях

поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань

07 Управління та адміністрування за спеціальністю 071 Облік і оподаткування

Витяг

із протоколу засідання фахового семінару кафедри обліку і оподаткування

від 19 квітня 2024 р., протокол № 11

ПРИСУТНІ: завідувач кафедри обліку і оподаткування, доктор економічних наук, професор Задорожний З.-М.В., професор кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., професор Дерій В.А., професор кафедри обліку і оподаткування, к.е.н. професор Журавель Г.П., професор кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., професор Крупка Я.Д., професор кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., професор Муравський В.В., професор кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., професор Панасюк В.М., професор кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., професор Семанюк В.З., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Бенько І.Д., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Гуменна-Дерій М.В., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Жукевич С.М., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Мельничук І.В., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Мужевич Н.В., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Назарова І.Я., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Омецінська І.Я., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Питель С.В., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Починок Н.В., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Романів Р.В., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Сисюк С.В., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Фаріон В. Я., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Шевчук О.А., доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент Яцишин С.Р., інженер 1 категорії кафедри обліку і оподаткування Крайник Т.А., лаборант кафедри обліку і оподаткування Телега Р.З., аспірантка Люба О.І., аспірант Папінко А.І.

Із присутніх 6 докторів економічних наук, 15 кандидатів економічних наук – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

Голова засідання – професор кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., професор Крупка Ярослав Дмитрович.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта Папінка Андрія Івановича на тему «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 071 Облік і оподаткування щодо її рекомендації для захисту.

СЛУХАЛИ:

1. Доповідь *Папінка Андрія Івановича* за матеріалами дисертаційної роботи на тему: «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 071 Облік і оподаткування.

Папінко А.І. зазначив, що зростання цифрової економіки є значним фактором у світовій економіці. Серед провідних ІТ-компаній у бізнес-індустрії можна виділити такі компанії гіганти, як «Microsoft, Nvidia, IBM, AMD, Google, Meta, Amazon, Alibaba, Baidu, ServiceNow, Intuit, Adobe та Salesforce та інші. Компанії, які працюють у галузі інформаційних технологій, перебувають у стані постійних змін та невизначеності через швидкі технологічні зрушення та короткі життєві цикли продукції. Це ускладнює завдання оцінки їх вартості та прогнозування розвитку, збільшуючи ризики для інвесторів. В такому контексті ефективне управління компанією стає критично важливим. Таким чином, ІТ-бізнес має важливе значення в сучасному світі, а покращення управлінського обліку в цій сфері може принести ряд ключових переваг для економіки і суспільства, це доводить актуальність теми дисертаційного дослідження.

Метою роботи є дослідження особливостей ІТ-компаній з метою розробки методичних та практичних рекомендацій для вдосконалення системи обліку за бізнес-процесами і формування інформаційного супроводу ухвалення управлінських рішень.

Відповідно до поставленої мети визначено сукупність завдань, спрямованих на її досягнення: довести важливість ІТ-сектору в інформаційній економіці, його роль у розвитку та удосконаленні економічних процесів; провести аналіз особливостей розробки бізнес-моделей ІТ-компаній з метою розкриття теоретичних аспектів та унікальних характеристик їх функціонування і впливу на процеси формування системи управлінського обліку; удосконалити інструменти визначення імовірних витрат та ризиків за бізнес-процесами в ІТ-компаніях, які мають постійний вплив на їх діяльність; використати процесний підхід для дослідження структури та процесів внутрішньої діяльності ІТ-бізнесу, що дозволить краще зрозуміти його функціонування та роль обліку у прийнятті управлінських рішень; представити бізнес-процеси ІТ-компанії як об'єкти управлінського обліку, запропонувати їх класифікацію з урахуванням функціональності та специфіки галузі; ідентифікувати витрати ІТ-компаній з метою їх адекватного відображення в управлінському обліку за бізнес-процесами; виокремити завдання та проаналізувати методику представлення інформації в системі управління ІТ-компаніями, які передбачають її створення, збір та аналіз; удосконалити методики бюджетування і контролю за функціонуванням бізнес-процесів ІТ-підприємств для забезпечення їх ефективності та оптимізації; удосконалити механізми стратегічного управління бізнес-процесами через аналіз життєвого циклу проєктів та ризиків бізнес-процесів ІТ-компанії в системі управлінського обліку.

Об'єктом дослідження є діяльність підприємств ІТ-бізнесу в контексті ефективного їх функціонування та прийняття оперативних управлінських рішень в умовах динамічності, ризиковості та невизначеності середовища. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та організаційні аспекти управлінського обліку діяльності ІТ-компаній за процесним підходом до управління.

Методами дослідження, серед інших, були діалектичний метод, методи теоретичного узагальнення, статистичного спостереження і порівняння, методи функціонального та процесного підходу, методи теоретичної абстракції, індукції, дедукції, аналізу і синтезу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні способів й методів створення інформації про діяльність компанії за бізнес-процесами в управлінському обліку та формуванні рекомендацій щодо аналізу таких процесів в ІТ-компаніях. Результатами, які становлять наукову новизну та особистий внесок автора, є:

- запропоновано методичний підхід до розроблення та впровадження системи управлінського обліку бізнес-процесів в ІТ-компаніях, що передбачає створення інформації про функціонування бізнес-процесів, які охоплюють усі ключові аспекти діяльності компанії, включаючи фінансові, виробничі, технічні та інші процеси;

удосконалено:

- класифікацію ІТ-компаній з метою ведення управлінського обліку, де, поряд з аутсорсинговими та продуктовими моделями, виділено виробничі та гібридні моделі, оскільки є компанії, які мають у своїй структурі як процес розробки ПЗ чи надання ІТ-послуг, так і виробничі процеси з виготовлення ІТ-обладнання; доведено важливість ІТ-компаній у розвитку та модернізації вітчизняної економіки;

- підхід до характеристики бізнес-процесів ІТ-компаній як об'єктів управлінського обліку, виділення типових бізнес-процесів та їх класифікацію, яка передбачає виокремлення окрім традиційних основних, допоміжних і управлінських процесів, ще й бізнес-процесів розвитку, що передбачають значні витрати на дослідження і розробку (R&D) в ІТ-галузі; розроблено загальну схему опису бізнес-процесу, етапи створення процесних карт для потреб управлінського обліку, багаторівневу структуру опису процесів ІТ-компаній з врахуванням особливостей ІТ та використанням електронних таблиць;

- механізм формування управлінської інформації за кожним бізнес-процесом в системі управлінського обліку ІТ-компаній через ідентифікацію ключових витрат на функціонування бізнес-процесів, в т.ч. за етапами життєвого циклу ІТ-продукції / послуг в межах основних бізнес-процесів; запропоновано схему визначення собівартості за етапами життєвого циклу продукту / проекту, такими як пошук та оцінка ресурсів, розробка та дослідження (R&D), тестування та виправлення дефектів коду, реалізація та робота з замовниками, підтримка та обслуговування, яка дає можливість оцінки та зниження витрат на кожній стадії життєвого циклу, розуміння собівартості окремого проекту, дозволяє оцінювати вплив накладних витрат на собівартість і маржинальний прибуток, дає можливість оцінити доходи і витрати проекту на усіх етапах його реалізації;

- інструменти оцінки вартості проектів та визначення їх економічної ефективності шляхом виділення спеціальних об'єктів оцінки – об'єктних точок, функціональних точок, кількості рядків коду та інструменти системи аналітичного обліку за бізнес-процесами шляхом виділення її етапів та розрахунку критеріїв виділення статей аналітичного обліку;

- методику бюджетування основних бізнес-процесів у формі реалізації проектів в ІТ-компаніях, шляхом формування попереднього бюджету, поточного бюджету з врахуванням змін та бюджету реалізації проекту за результатами аудиту (фактичний бюджет), інструменти бюджетування за бізнес-процесами в ІТ-компаніях та виділення зовнішніх проектів як центрів прибутку чи інвестицій, внутрішніх проектів як центрів витрат, допоміжних бізнес-процесів як центрів витрат чи прибутку, метод реалізації вартості, який передбачає порівняння основного бюджету з початковим (прогнозним) і фактичною вартістю проекту шляхом аналізу поведінки

витрат, де, на відміну від існуючих підходів, визначають відхилення вартості визначають як різницю між оновленим бюджетом і фактичною вартістю проєкту, а також методи бюджетного контролю портфеля проєктів в ІТ-компаніях та методи оцінки вартості проєкту з урахуванням його життєвого циклу;

дістали подальший розвиток:

– основні облікові категорії управлінського обліку, поняття облікової науки, пов'язані з управлінським обліком бізнес-процесів ІТ-компаній; характеристика специфічних принципів діяльності ІТ-компаній на різних етапах за бізнес-процесами на основі розвитку інформаційних аспектів теорії прийняття рішень і глобальних принципів управлінського обліку;

– можливість використання в стратегічному управлінні бізнес-процесами ІТ-компаній методик цільового обліку витрат (target cost accounting) з врахуванням тріади параметрів – якість, вартість, терміни – крізь призму цінності для замовника та врахування кореляції між функціональністю, ціною і якістю;

– методика аналізу та моніторингу результатів діяльності компанії за бізнес-процесами задля виявлення проблемних аспектів і вчасного ухвалення релевантних управлінських рішень через аналіз ризиків бізнес-процесів ІТ-компаній в системі управлінського обліку, а також виокремлення інструментів визначення імовірних втрат і ризиків за бізнес-процесами в ІТ-компаніях, які мають найбільший вплив на їх діяльність шляхом використання методів аналізу ієрархій та експертного аналізу бізнес-процесів, а також показники ефективності бізнес-процесів в ІТ-компаніях в контексті управління ризиками та основні показники ефективності ІТ-бізнесу

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової проблеми формування інформації про бізнес-процеси ІТ-компаній в управлінському обліку, зокрема щодо визначення сутності та класифікації бізнес-процесів, а також факторів, які впливають на їхню ефективність. Зокрема, у роботі здійснено прогнозування розвитку ринку управлінського обліку в ІТ-сфері та розроблено практичні рекомендації щодо впровадження інноваційних підходів в управлінському обліку на підприємствах в умовах швидкозмінного технологічного середовища.

ІТ-індустрія відіграє ключову роль у формуванні інформаційної економіки, яка базується на обробці, зберіганні та передачі інформації. Завдяки технологічним інноваціям, які вона впроваджує, вона стимулює економічний зріст, підвищує продуктивність, сприяє появі нових ринків та створює нові можливості для бізнесу. ІТ-індустрія стикається з різними викликами, такими як кібербезпека, конкуренція, дотримання регуляторних вимог і проблеми конфіденційності даних. Проте разом із тим, вона має великі перспективи, оскільки технологічний прогрес продовжується, а компанії впроваджують нові рішення для підвищення ефективності та конкурентоспроможності.

Встановлено, що процесний підхід в управлінні ІТ-компаніями відображає сучасні вимоги до ефективного управління в умовах постійних змін та високої конкуренції. Шляхом орієнтації на бізнес-процеси замість окремих функцій, цей підхід дозволяє компаніям забезпечувати більшу гнучкість, швидкість реакції на зміни ринкових умов і покращення співпраці між підрозділами. Аналіз та оптимізація бізнес-процесів допомагає підприємствам зменшити витрати, підвищити якість продукту або послуги, а також покращити задоволення клієнтів. Впровадження процесного підходу сприяє створенню адаптивної та конкурентоспроможної організаційної структури, що забезпечує успішну діяльність ІТ-компаній у сучасному динамічному бізнес-середовищі.

У контексті дослідження вивчено особливості бізнес-моделі як мережі бізнес-процесів у ІТ-індустрії, які сприяють швидкому реагуванню на зміни в ринкових умовах. Вирішення питань управління такими мережами включає в себе оптимізацію ресурсів, координацію дій між різними процесами та забезпечення високої якості послуг чи продуктів. Ключовими аспектами успішного управління є постійний моніторинг та аналіз результатів, а також гнучка реакція на виявлені в управлінському процесі виклики та можливості. Такий підхід дозволяє ІТ-компаніям ефективно адаптуватися до динамічного середовища та досягати успіху в умовах інтенсивної конкуренції.

Доведено, що управлінський облік відіграє ключову роль у процесі прийняття рішень менеджментом ІТ-компаній, забезпечуючи необхідну інформацію та аналіз для ефективного управління бізнес-процесами. Його функції включають збір, обробку та аналіз даних щодо фінансів, виробництва, ресурсів та інших аспектів діяльності компанії. Шляхом використання методів обліку та аналізу, управлінський облік допомагає ідентифікувати сильні та слабкі сторони бізнесу, визначає ризики та можливості, що допомагає менеджменту в прийнятті обґрунтованих стратегічних рішень. В цілому управлінський облік є важливим інструментом, що сприяє зростанню ефективності та конкурентоспроможності ІТ-корпорацій.

Досліджено бізнес-процеси в ІТ-компаніях як об'єкт управлінського обліку, що дає можливість аналізу, вимірювання та оптимізації бізнес-процесів з метою підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. В рамках управлінського обліку проводиться систематичний моніторинг процесів, виявлення їхніх слабких сторін та можливостей для покращення.

Систематизовано витрати в ІТ-індустрії як важливий аспект, що впливає на фінансову стійкість та конкурентоспроможність підприємства. Оскільки ІТ-компанії оперують у високотехнологічному середовищі, витрати включають в себе витрати на розробку програмного забезпечення, закупівлю обладнання, оплату праці спеціалістів, маркетингові витрати та інші. Управлінський облік в ІТ-індустрії відображає ці витрати за допомогою системи обліку, яка дозволяє аналізувати їх розподіл за різними бізнес-процесами. Це дозволяє керівництву компанії здійснювати обґрунтовані рішення щодо оптимізації витрат, виявлення ефективних стратегій та визначення потенційних джерел збільшення прибутковості. Такий підхід допомагає забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами та підвищити конкурентоспроможність ІТ-підприємства на ринку.

Бюджетування та контроль витрат є критичними аспектами управління ІТ-проектами, оскільки вони дозволяють забезпечити ефективне використання ресурсів і досягнення цілей проекту в рамках виділених фінансових обмежень. Бюджетування включає в себе розробку детального плану фінансових витрат на всі аспекти проекту, включаючи оплату праці, закупівлю обладнання, програмне забезпечення та інші ресурси. Контроль витрат передбачає систематичний моніторинг фактичних витрат в порівнянні з запланованими показниками бюджету. Це дозволяє вчасно виявляти відхилення від плану та приймати корективні заходи для забезпечення виконання проекту в межах фінансових обмежень. Ефективне бюджетування і контроль витрат сприяють зменшенню ризиків перевитрат і затримок у виконанні проекту, а також підвищують його успішність та ефективність.

Аналіз життєвого циклу проекту в ІТ-компаніях відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності основних бізнес-процесів. Життєвий цикл проекту включає такі етапи, як ініціація, планування, виконання, контроль та завершення. Під час ініціації проекту визначаються його цілі, обсяг і ресурси, а також встановлюються стратегічні напрямки для

подальших дій. На етапі планування розробляється детальний план робіт, визначаються завдання, терміни виконання та ресурси, необхідні для досягнення поставлених цілей. У фазі виконання реалізується планований процес робіт з використанням призначених ресурсів та інструментів. Контрольний етап передбачає систематичний моніторинг виконання проекту з урахуванням витрат часу, коштів та ресурсів. Завершення проекту включає у себе оцінку його результатів, аналіз виконання та узагальнення отриманих знань для майбутніх проектів. Аналіз життєвого циклу проекту допомагає ідентифікувати та вирішувати проблеми, що виникають під час його реалізації, та забезпечує ефективне управління бізнес-процесами в ІТ-компаніях.

Запропоновано етапи аналізу ризиків бізнес-процесів у сфері інформаційних технологій, який спрямований на виявлення, оцінку та управління потенційними загрозами, які можуть виникнути в процесі виконання бізнес-процесів. Він включає в себе ідентифікацію можливих ризиків, аналіз їх ймовірності та впливу на виконання процесів, а також розробку та реалізацію стратегій мінімізації або управління цими ризиками. Система управлінського обліку допомагає забезпечити стабільність та ефективність бізнес-процесів, шляхом визначення причин виникнення ризиків, їх категоризації для подальшої реакції. Аналіз ризиків дозволяє підприємствам уникати потенційних проблем, або ж готуватися до них та зменшувати негативний вплив на діяльність компанії.

У рамках системи управлінського обліку запропоновано проводити постійний моніторинг та оцінку ризиків, що дозволяє оперативно реагувати на зміни в середовищі та вносити необхідні корективи в стратегії управління. Такий підхід допомагає ІТ-компаніям забезпечувати стабільність та конкурентоспроможність у швидкозмінному світі інформаційних технологій.

Отже, використання теоретичних напрацювань та імплементація прикладних розробок у сфері управлінського обліку бізнес-процесів в ІТ-компаніях сприяє теоретичному розумінню й поглибленню знань і управлінського обліку в ІТ-галузі та практичному застосуванню методики створення інформації за бізнес процесами.

За результатами проведених досліджень автором опубліковано 16 наукових праць, із них: 1 стаття у виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Scopus, 3 публікації у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах, 12 матеріалів круглих столів та конференцій. Загальний обсяг опублікованих праць становить 7,6 друк. арк. (особисто автору належить 6,45 друк. арк.), в тому числі наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації – 3,3 друк. арк., наукових праць апробаційного характеру – 4,3 друк. арк.

Основні наукові результати дослідження та розробки отримали практичне використання в діяльності ІТ-компаній, про що свідчать отримані довідки від ТОВ «Апіко-Україна», ТОВ «ЕЛЕКС», ТОВ «РСФО», а також обговорені експертною спільнотою при Департаменті економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної військової адміністрації (довідка № 05-20/506 від 17.04.2024 р.), а також в навчальному процесі Західноукраїнського національного університету (довідка № 126-03/1011 від 15.04.2024 р.).

2. Запитання до дисертанта.

Учасниками засідання доповідача були поставлені запитання:

- професор кафедри, д.е.н., професор *Крупка Я.Д.* – Ви доповідали про Трикутник межі ціни, якості та функціональності ІТ-продукту (проекту). Яка залежність між витратами, якістю і попитом на продукт вами доведена в досліджуваній галузі?

- професор кафедри, д.е.н., професор *Муравський В.В.* – Які витрати виділяються вами залежно від життєвого циклу продукту і як це відображається в системі управлінського обліку бізнес-процесів?
- професор кафедри, к.е.н., професор *Журавель Г.П.* – Які конкретні виклики виникають у проведенні управлінського обліку в ІТ компаніях порівняно з іншими секторами? Чому саме галузь ІТ вами вибрано для дослідження?
- професор кафедри, д.е.н., професор *Дерій В.А.* – Які основні показники ви використовували для оцінки ефективності бізнес-процесів у ІТ компаніях?
- професорка кафедри, д.е.н., професорка *Панасюк В.М.* – в чому полягає новизна вашого дослідження і чи враховували ви особливості шерингової економіки в процесі свого дослідження?
- доцент кафедри, к.е.н., доцент *Питель С.В.* – Які стратегії ви запропонували для оптимізації бізнес-процесів у ІТ компаніях на основі управлінського обліку?
- доцентка кафедри, к.е.н., доцентка *Омецінська І.Я.* – Ви описували нам як виглядає опис бізнес-процесу і пропонуєте горизонтальний опис для ІТ-компаній. Хто повинен займатися в компанії виділенням бізнес-процесів і як це виглядає?
- доцентка кафедри, к.е.н., доцентка *Починок Н.В.* – Ви згадували сервісні, продуктові, виробничі та гібридні бізнес-модель в ІТ-компаніях. Як особливості їх організації впливає на життєвий цикл ІТ-продукту?
- доцентка кафедри, к.е.н., доцентка *Сисюк С.В.* – Які ж особливості організації ІТ-бізнесу ви виділили які важливі для формування системи управлінського обліку?
- доцентка кафедри, к.е.н., доцентка *Бенько І.Д.* – Як ведеться облік зараз і що ви пропонуєте змінити, удосконалити?
- доцент кафедри, к.е.н., доцент *Шевчук О.А.* – Опишіть нам один з бізнес-процесів, який притаманний виключно ІТ-виробництву?
- доцентка кафедри, к.е.н., доцентка *Назарова І.Я.* – Як ви оцінюєте потенційні ризики, пов'язані з впровадженням нових систем управлінського обліку в ІТ компаніях?
- доцент кафедри, к.е.н., доцент *Фаріон В.Я.* – Які можливі напрями подальших досліджень у галузі управлінського обліку бізнес-процесів в ІТ компаніях ви бачите на основі результатів вашої роботи?

Дисертантом дано вичерпні відповіді на поставлені запитання, що характеризує її наукову зрілість.

3. Висновок наукового керівника професора, доктора економічних наук, завідувача кафедри обліку і оподаткування Задорожного Зеновія-Михайла Васильовича.

Задорожний З.-М. В. зазначив, що Папінко А. І. виконав дисертаційну роботу під час навчання в аспірантурі у Західноукраїнському національному університеті на кафедрі обліку і оподаткування. *Задорожний З.-М.В.* повідомив, що необхідність ведення та розробки методик управлінського обліку бізнес-процесів з врахуванням особливостей ІТ-індустрії є ключовим інструментом для досягнення стратегічних цілей компанії та забезпечення її стійкого розвитку в умовах сучасного ринкового середовища, розробки моделі інформаційної інфраструктури сучасного ІТ-компанії, розробки показників моніторингу та аналізу бізнес-процесів, що визначає та підтверджує актуальність дослідження, проведеного Папінком Андрієм Івановичем.

Дисертація Папінка А.І. виконана відповідно до плану наукових досліджень та розробок, які виконуються у Західноукраїнському національному університеті.

Дисертантом використано методологію наукових досліджень та низку наукових методів для вивчення особливостей бізнес-моделей ІТ-індустрії, бізнес-процесів ІТ-компаній, формування рекомендацій щодо створення підсистеми управлінського обліку за бізнес-процесами з врахуванням галузевих та інноваційних особливостей галузі. Досягнутий результат дослідження доводить науково - обґрунтована структура виконаної наукової роботи. В першому розділі дисертантом проведено детальний аналіз ІТ-індустрії та перспектив її розвитку, виділено цифрові тренди розвитку світової економіки, доведено переваги процесного підходу до управління в ІТ-галузі, вивчено особливості бізнес-моделей організації ІТ-компаній та їх вплив на побудову облікової системи.

В другому розділі доведено роль управлінського обліку в процесі ухвалення рішень, досліджено бізнес-процеси як об'єкти обліку та запропоновано їх класифікацію, а також вивчено суть і зроблено науково-обґрунтовану класифікацію витрат ІТ-бізнесу, запропоновано методи обліку витрат за бізнес-процесами, удосконалено методи ціноутворення та бюджетування з врахуванням особливостей бізнес-моделі.

У третьому розділі визначено методіку аналізу бізнес-процесів ІТ-підприємства, запропоновано інструменти визначення ефективності бізнес-процесів та якості їх функціонування, визначено методіки та здійснено аналітичне обґрунтування необхідності покращення бізнес-процесів за результатами аналізу.

Достовірність та обґрунтованість одержаних наукових результатів базується на ґрунтовному теоретичному аналізі та проведенні емпіричних досліджень на базі підприємств ІТ-галузі, опрацювання широкого спектру наукової літератури в процесі наукового дослідження, що підтверджується низкою довідок про впровадження окремих результатів дослідження в практику роботи підприємств та навчальний процес.

Важливим аргументом завершеності наукового дослідження науковий керівник відзначив наукові публікації за темою дисертації й апробацію результатів на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Основні положення дисертації викладено у 16 наукових працях, із них: 3 публікації у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах, 1 стаття у виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Scopus, 12 матеріалів круглих столів та конференцій.

Задорожний З.-М.В. наголосив, що наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні теоретико - методичних основ управлінського обліку бізнес-процесів ІТ-корпорацій в умовах розвитку цифрової економіки.

Вперше запропоновано методичний підхід до розроблення та впровадження системи управлінського обліку бізнес-процесів в ІТ-корпораціях, що передбачає створення інформації про функціонування бізнес-процесів, які охоплюють усі ключові аспекти діяльності компанії, включаючи фінансові, виробничі, технічні та інші процеси.

Удосконалено

– класифікацію ІТ-компаній з метою ведення управлінського обліку, де, поряд з аутсорсинговими та продуктовими моделями, виділено виробничі та гібридні моделі, оскільки є компанії, які мають у своїй структурі як процес розробки ПЗ чи надання ІТ-послуг, так і виробничі процеси з виготовлення ІТ-обладнання; доведено важливість ІТ-компаній у розвитку та модернізації вітчизняної економіки;

– підхід до характеристики бізнес-процесів ІТ-компаній як об'єктів управлінського обліку, виділення типових бізнес-процесів та їх класифікацію, яка передбачає виокремлення окрім традиційних основних, допоміжних і управлінських процесів, ще й бізнес-процесів

розвитку, що передбачають значні витрати на дослідження і розробку (R&D) в ІТ-галузі; розроблено загальну схему опису бізнес-процесу, етапи створення процесних карт для потреб управлінського обліку, багаторівневу структуру опису процесів ІТ-компаній з врахуванням особливостей ІТ та використанням електронних таблиць;

- механізм формування управлінської інформації за кожним бізнес-процесом в системі управлінського обліку ІТ-компаній через ідентифікацію ключових витрат на функціонування бізнес-процесів, в т.ч. за етапами життєвого циклу ІТ-продукції / послуг в межах основних бізнес-процесів; запропоновано схему визначення собівартості за етапами життєвого циклу продукту / проєкту, такими як пошук та оцінка ресурсів, розробка та дослідження (R&D), тестування та виправлення дефектів коду, реалізація та робота з замовниками, підтримка та обслуговування, яка дає можливість оцінки та зниження витрат на кожній стадії життєвого циклу, розуміння собівартості окремого проєкту, дозволяє оцінювати вплив накладних витрат на собівартість і маржинальний прибуток, дає можливість оцінити доходи і витрати проєкту на усіх етапах його реалізації;

- інструменти оцінки вартості проєктів та визначення їх економічної ефективності шляхом виділення спеціальних об'єктів оцінки – об'єктних точок, функціональних точок, кількості рядків коду та інструменти системи аналітичного обліку за бізнес-процесами шляхом виділення її етапів та розрахунку критеріїв виділення статей аналітичного обліку;

- методику бюджетування основних бізнес-процесів у формі реалізації проєктів в ІТ-компаніях, шляхом формування попереднього бюджету, поточного бюджету з врахуванням змін та бюджету реалізації проєкту за результатами аудиту (фактичний бюджет), інструменти бюджетування за бізнес-процесами в ІТ-компаніях та виділення зовнішніх проєктів як центрів прибутку чи інвестицій, внутрішніх проєктів як центрів витрат, допоміжних бізнес-процесів як центрів витрат чи прибутку, метод реалізації вартості, який передбачає порівняння основного бюджету з початковим (прогнозним) і фактичною вартістю проєкту шляхом аналізу поведінки витрат, де, на відміну від існуючих підходів, визначають відхилення вартості визначають як різницю між оновленим бюджетом і фактичною вартістю проєкту, а також методи бюджетного контролю портфеля проєктів в ІТ-компаніях та методи оцінки вартості проєкту з урахуванням його життєвого циклу;

дістали подальший розвиток:

- основні облікові категорії управлінського обліку, поняття облікової науки, пов'язані з управлінським обліком бізнес-процесів ІТ-компаній; характеристика специфічних принципів діяльності ІТ-компаній на різних етапах за бізнес-процесами на основі розвитку інформаційних аспектів теорії прийняття рішень і глобальних принципів управлінського обліку;

- можливість використання в стратегічному управлінні бізнес-процесами ІТ-компаній методик цільового обліку витрат (target cost accounting) з врахуванням тріади параметрів – якість, вартість, терміни – крізь призму цінності для замовника та врахування кореляції між функціональністю, ціною і якістю;

- методика аналізу та моніторингу результатів діяльності компанії за бізнес-процесами задля виявлення проблемних аспектів і вчасного ухвалення релевантних управлінських рішень через аналіз ризиків бізнес-процесів ІТ-компаній в системі управлінського обліку, а також виокремлення інструментів визначення імовірних втрат і ризиків за бізнес-процесами в ІТ-компаніях, які мають найбільший вплив на їх діяльність шляхом використання методів аналізу ієрархій та експертного аналізу бізнес-процесів, а також показники ефективності бізнес-

процесів в ІТ-компаніях в контексті управління ризиками та основні показники ефективності ІТ-бізнесу.

Науковий керівник *Задорожний З.-М.В.* зробив висновок, що дисертаційна робота Папінка Андрія Івановича «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях» є завершеним науковим дослідженням, що містить науково-обґрунтовані результати, які можуть бути застосовані в системі управлінського обліку бізнес-процесів ІТ-компаній. Завершеність наукової роботи, щодо дослідження управлінського обліку бізнес-процесів в ІТ-компаніях, визначається наявністю обґрунтованих висновків та методик аналізу, моніторингу, обліку та оптимізації всіх аспектів діяльності компанії, що дозволяє досягти стратегічних цілей та успішно функціонувати на ринку.

Оскільки, за змістовними та формальними ознаками дисертаційна робота відповідає вимогам нормативно – правових документів, то може бути рекомендована до захисту на разовій спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 Облік і оподаткування галузі знань 07 Управління та адміністрування.

4. Виступили рецензенти:

4.1. Професор кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., доцент *Муравський Володимир Васильович*.

Муравський В.В. зазначив, що дисертація Папінка А.І. на тему: «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях» виконана на актуальну тему, відповідає змісту, повністю розкрита, належно оформлена та відповідає встановленим вимогам. Заслужують на увагу пропозиції дисертанта щодо опису бізнес-процесів в ІТ-компаніях, класифікація ІТ-компаній з метою ведення управлінського обліку, де, поряд з аутсорсинговими та продуктовими моделями, виділено виробничі та гібридні моделі, оскільки є компанії, які мають у своїй структурі як процес розробки ПЗ чи надання ІТ-послуг, так і виробничі процеси з виготовлення ІТ-обладнання. Папінко А.І. довів важливість ролі управлінського обліку в механізмі створення достовірної інформації про бізнес-процеси в ІТ-компаніях, – запропонував категорії класифікації та представив бізнес-процеси ІТ-компаній як об'єкт управлінського обліку.

В роботі виділено типові бізнес-процеси та зроблено їх класифікацію, яка передбачає виділення окрім традиційних основних, допоміжних і управлінських процесів, бізнес-процесів розвитку, що несуть значні через R&D витрати в ІТ-галузі. Дисертант розробив загальну схему опису бізнес-процесу, описав етапи створення процесних карт для потреб управлінського обліку ІТ-компаній з врахуванням особливостей ІТ та використанням електронних таблиць.

Дисертаційна робота характеризується наявністю значної кількості опрацьованих літературних джерел, додатків, довідок про апробацію результатів дисертації. Водночас у дисертації мають місце окремі недоліки, згруповані у таких напрямках:

1. Незважаючи на міждисциплінарний характер дослідження, потрібно чітко виокремити облікові аспекти і підкреслювати особливості галузі, які впливають на способи організації та методу облікової системи.

2. Орієнтації тільки на опис бізнес-процесів та формування інформації про них в системі управлінського обліку недостатнє для формування цілісної системи, необхідно звернути увагу на облік витрат і калькулювання собівартості, незважаючи на добре прописаний розділ бюджетування.

3. Потрібно звернути увагу у дисертації на статистику, особливо на ті дані, які подані за період дії оголошеного військового стану в Україні.

Проф. Муравський В. В. зазначив, що наведені зауваження не знижують загального

позитивного враження від дисертації Папінка Андрія Івановича на тему «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях», що дає можливість рекомендувати її на розгляд Вченої ради та подальшого захисту. В якості офіційних опонентів можна рекомендувати: д.е.н., професора, завідувача кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку Державного університету «Житомирська політехніка» – *Легенчука Сергія Федоровича* та к.е.н., доцентку, доцентку кафедри обліку та аналізу Національного університету «Львівська політехніка» – Ясінську Аллу Іванівну, які є фахівцями з проблематики дисертації і мають відповідні публікації.

4.2. Доцентка кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцентка *Омецінська Ірина Ярославівна*.

Омецінська І. Я. зазначила, що актуальність теми дисертаційного дослідження «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях» аспіранта Папінка А.І. не викликає сумнівів, оскільки ІТ-технології використовуються у всіх сферах життя та економічної діяльності.

Ознайомлення з дисертаційною роботою, за словами *Омецінської І. Я.*, дає можливість стверджувати про відповідність вимогам до такого типу робіт. Дисертантом опрацьовано в достатній мірі літературні джерела, офіційна інформація. Рецензентка відмітила вміння автора використовувати методiku наукових досліджень для вирішення актуальних питань, адже в роботі та під час презентації результатів здобувачем, спостерігається вільне володіння методами і прийомами управлінського обліку, виведено взаємозв'язки між явищами і процесами та їх співвідношення. Дисертаційна робота написана українською мовою з дотриманням наукового стилю, присутні посилання на першоджерела, термінологія є зрозумілою, значна кількість ілюстрованого матеріалу у вигляді схем, діаграм, таблиць доповнює текстову частину і полегшує її сприйняття.

Робота виконана на належному рівні, є самостійною, системною, завершеною науковою працею, має теоретичну та практичну цінність. Мета дослідження досягнута, поставлені завдання вирішені.

Поряд з тим, *Омецінська І. Я.* висловила думку щодо можливостей удосконалення дослідження, а саме:

- 1). пропонується підкреслити місце управлінського обліку в системі прийняття управлінських рішень;
- 2). потрібно конкретизувати окремі положення наукової новизни з чітким визначенням особливості та відмінності запропонованих пропозицій від наявних;
- 3). доцільно звернути увагу на глобальні принципи управлінського обліку в контексті досліджуваного завдання.

Омецінська І.Я. зауважила, що її пропозиції носять дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки роботи і підсумувала, що дисертаційна робота за своїм змістом, завершеністю, достовірністю отриманих результатів, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 Облік і оподаткування. В якості офіційних опонентів по захисту дисертації запропонувала д.е.н., професора, завідувача кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку Державного університету «Житомирська політехніка» *Легенчука Сергія Федоровича* та к.е.н., доцентку, доцентку кафедри обліку та аналізу Національного університету «Львівська політехніка» Ясінську Аллу Іванівну, які є фахівцями з проблематики дисертації і мають відповідні публікації.

Виступи за обговореною роботою.

В обговоренні дисертації взяли участь:

Професор кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., професор *Дерій В.А.*, який зазначив, що дисертаційна робота *Папінка Андрія Івановича* на тему «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях» є завершеною науковою працею, яка містить наукову новизну та має практичне значення. Обрана автором логіка наукових пошуків та подані найважливіші їх результати надають дисертації тих необхідних рис, які дають змогу кваліфікувати її як самостійне, послідовне, комплексне наукове дослідження.

Дерій В.А. відмітив, що оцінивши зміст дисертаційної роботи, можна говорити про її належний теоретичний рівень, що є результатом опрацювання і критичного аналізу значної кількості наукових праць вітчизняних і зарубіжних економістів, присвячених проблемі управлінського обліку в ІТ-компаніях.

Дерій В.А. зазначив, що, зважаючи на вищенаведене, дисертаційна робота може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за галуззю знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 071 Облік і оподаткування.

Професор кафедри обліку і оподаткування, д.е.н., професор *Крупка Я.Д.*, який відмітив актуальність теми дослідження, перспективність розвитку обраної галузі і важливості такого типу міждисциплінарних досліджень. Відмітивши доцільність процесного підходу в обраній галузі, зазначив, що доцільно посилити витратний підхід до оцінки бізнес-процесів, адже собівартість є основою для встановлення ціни продукту.

Крупка Я.Д. наголосив, що дисертаційна робота може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за галуззю знань 07 Управління та адміністрування зі спеціальності 071 Облік і оподаткування.

Доцент кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент *Питель С.В.*, який підкреслив актуальність теми, можливість практичного застосування результатів дослідження та їх обґрунтованість.

Питель С.В. зазначив, що робота містить обґрунтовані результати, відповідає усім вимогам до такого типу робіт і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за галуззю знань 07 Управління та адміністрування зі спеціальності 071 Облік і оподаткування

На підставі результатів обговорення присутні на засіданні

ПОСТАНОВИЛИ:

прийняти висновок щодо дисертаційної роботи дисертанта *Папінка Андрія Івановича* на тему «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях» як такої, що відповідає вимогам, які заявлені до дисертації, та пропонувати Вченій раді університету затвердити висновок фахового семінару.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. Високотехнологічні ІТ-компанії, які працюють у галузі інформаційних технологій, перебувають у стані постійних змін та невизначеності через швидкі технологічні зрушення та короткі життєві цикли продукції. Це ускладнює оцінку їх вартості та прогнозування розвитку, збільшуючи ризики для інвесторів. В такому контексті ефективно

управління компанією стає критично важливим.

Функціонування ефективної системи менеджменту та прийняття релевантних управлінських рішень можливе за умови володіння достовірною інформацією про діяльність бізнесу. Валідна інформація створюється в системі обліку з використанням науково-обґрунтованих методик та принципів формування інформації. Розуміння облікових принципів дозволяє керівникам та розробникам ефективно планувати бюджети, аналізувати витрати та прибутки, і виявляти ключові фінансові тренди, які впливають на компанію. Облік допомагає ідентифікувати фінансові ризики, наприклад, заборгованість клієнтів або коливання валютних курсів, що особливо важливо для ІТ-компаній, які працюють на міжнародному ринку.

Інформація є ключовою для прийняття стратегічних управлінських рішень і є необхідною складовою комплексної методики оцінки ІТ-компаній. Без обґрунтованої системи обліку витрат неможливо визначити реальну вартість розробки та підтримки програмного забезпечення, що є критичним для встановлення конкурентоспроможних цін. Ефективна облікова система дозволяє здійснювати внутрішній контроль за фінансами, запобігаючи зловживанням та помилкам, а також підвищуючи прозорість діяльності компанії, що стає головним чинником прийняття рішень інвесторами та оцінки рентабельності інвестицій. Таким чином, управлінський облік є ключовим елементом для успішного управління ІТ-компанією, забезпечуючи необхідний фінансовий огляд та інструменти для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету:

- прикладної науково-дослідної теми, яка виконувалася за рахунок коштів державного бюджету на тему *«Домінанти управлінського обліку в умовах діджиталізації для забезпечення економічної безпеки»* (державний реєстраційний номер 0123U101580), де автором розроблялася методика оцінки ризиків ІТ-компаній в умовах діджиталізації;

- науково-дослідних тем *«Стан та перспективи розвитку системи бухгалтерського обліку та оподаткування в умовах глобалізації»* (державний реєстраційний номер 0117U000147), де особисто автором було запропоновано науково-методичний підхід до класифікації бізнес-процесів та витрат в ІТ-компаніях і створення інформації про них для цілей управління»; *«Управління та адміністрування : локальні та глобальні проблеми розвитку обліку, аудиту та економічної експертизи»* (Державний реєстраційний номер 0120U103794), де автор брав участь у підготовці розділу «Облік в системі управління: теорія, методологія, практика»; *«Розвиток системи бухгалтерського та управлінського обліку в умовах соціально-економічних викликів»* (державний реєстраційний номер 0122U000927), де автором було запропоновано методику управлінського обліку за бізнес-процесами в ІТ-компаніях;

- госпдоговірної НДР *«Інформаційне забезпечення управління бізнес-процесами на підприємстві»* (державний реєстраційний номер 0122U001741), де автором розроблено карту бізнес-процесів, методику обліку витрат за бізнес-процесами та систему управлінської звітності підприємства.

Мета, завдання та методи дослідження. Об'єкт та предмет дослідження.

Метою дисертаційної роботи є дослідження особливостей діяльності ІТ-компаній для розробки методичних та практичних рекомендацій із вдосконалення системи обліку за бізнес-процесами та формування інформаційного супроводу ухвалення управлінських рішень.

Для досягнення мети визначено набір завдань, спрямованих на її реалізацію:

- довести важливість ІТ-сектору в інформаційній економіці, його роль у розвитку та удосконаленні економічних процесів;
- провести аналіз особливостей розробки бізнес-моделей ІТ-компаній з метою розкриття теоретичних аспектів та унікальних характеристик їх функціонування і впливу на процеси формування системи управлінського обліку;
- удосконалити інструменти визначення імовірних витрат та ризиків за бізнес-процесами в ІТ-компаніях, які мають постійний вплив на їх діяльність;
- використати процесний підхід для дослідження структури та процесів внутрішньої діяльності ІТ-бізнесу, що дозволить краще зрозуміти його функціонування та роль обліку у прийнятті управлінських рішень;
- представити бізнес-процеси ІТ-компанії як об'єкти управлінського обліку, запропонувати їх класифікацію з урахуванням функціональності та специфіки галузі;
- ідентифікувати витрати ІТ-компаній з метою їх адекватного відображення в управлінському обліку за бізнес-процесами,
- виокремити завдання та проаналізувати методику представлення інформації в системі управління ІТ-компаніями, які передбачають її створення, збір та аналіз;
- удосконалити методики бюджетування і контролю за функціонуванням бізнес-процесів ІТ-підприємств для забезпечення їх ефективності та оптимізації;
- удосконалити механізми стратегічного управління бізнес-процесами через аналіз життєвого циклу проєктів та ризиків бізнес-процесів ІТ-компанії в системі управлінського обліку.

Об'єктом дослідження є діяльність підприємств ІТ-бізнесу в контексті ефективного їх функціонування та прийняття оперативних управлінських рішень в умовах динамічності, ризиковості та невизначеності середовища.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та організаційні аспекти управлінського обліку діяльності ІТ-компаній за процесним підходом до управління. Формулювання наукового завдання, нове розв'язання якого отримано в дисертації.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

У дисертації запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в узагальненні теоретичних положень та розробці науково обґрунтованих практичних результатів щодо створення та функціонування системи управлінського обліку бізнес-процесів в ІТ-компаніях. Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні способів й методів створення інформації про діяльність компанії за бізнес-процесами в управлінському обліку та формуванні рекомендацій щодо аналізу таких процесів в ІТ-компаніях. Вагомими результатами, які становлять наукову новизну та особистий внесок автора, є:

вперше запропоновано методичний підхід до розроблення та впровадження системи управлінського обліку бізнес-процесів в ІТ-компаніях, що передбачає створення інформації про функціонування бізнес-процесів, які охоплюють усі ключові аспекти діяльності компанії, включаючи фінансові, виробничі, технічні та інші процеси;

удосконалено:

– класифікацію ІТ-компаній з метою ведення управлінського обліку, де, поряд з аутсорсинговими та продуктовими моделями, виділено виробничі та гібридні моделі, оскільки є компанії, які мають у своїй структурі як процес розробки ПЗ чи надання ІТ-послуг, так і виробничі процеси з виготовлення ІТ-обладнання; доведено важливість ІТ-компаній у розвитку та модернізації вітчизняної економіки;

– підхід до характеристики бізнес-процесів ІТ-компаній як об'єктів управлінського обліку, виділення типових бізнес-процесів та їх класифікацію, яка передбачає виокремлення окрім традиційних основних, допоміжних і управлінських процесів, ще й бізнес-процесів розвитку, що передбачають значні витрати на дослідження і розробку (R&D) в ІТ-галузі; розроблено загальну схему опису бізнес-процесу, етапи створення процесних карт для потреб управлінського обліку, багаторівневу структуру опису процесів ІТ-компаній з врахуванням особливостей ІТ та використанням електронних таблиць;

– механізм формування управлінської інформації за кожним бізнес-процесом в системі управлінського обліку ІТ-компаній через ідентифікацію ключових витрат на функціонування бізнес-процесів, в т.ч. за етапами життєвого циклу ІТ-продукції / послуг в межах основних бізнес-процесів; запропоновано схему визначення собівартості за етапами життєвого циклу продукту / проєкту, такими як пошук та оцінка ресурсів, розробка та дослідження (R&D), тестування та виправлення дефектів коду, реалізація та робота з замовниками, підтримка та обслуговування, яка дає можливість оцінки та зниження витрат на кожній стадії життєвого циклу, розуміння собівартості окремого проєкту, дозволяє оцінювати вплив накладних витрат на собівартість і маржинальний прибуток, дає можливість оцінити доходи і витрати проєкту на усіх етапах його реалізації;

– інструменти оцінки вартості проєктів та визначення їх економічної ефективності шляхом виділення спеціальних об'єктів оцінки – об'єктних точок, функціональних точок, кількості рядків коду та інструменти системи аналітичного обліку за бізнес-процесами шляхом виділення її етапів та розрахунку критеріїв виділення статей аналітичного обліку;

– методику бюджетування основних бізнес-процесів у формі реалізації проєктів в ІТ-компаніях, шляхом формування попереднього бюджету, поточного бюджету з врахуванням змін та бюджету реалізації проєкту за результатами аудиту (фактичний бюджет), інструменти бюджетування за бізнес-процесами в ІТ-компаніях та виділення зовнішніх проєктів як центрів прибутку чи інвестицій, внутрішніх проєктів як центрів витрат, допоміжних бізнес-процесів як центрів витрат чи прибутку, метод реалізації вартості, який передбачає порівняння основного бюджету з початковим (прогнозним) і фактичною вартістю проєкту шляхом аналізу поведінки витрат, де, на відміну від існуючих підходів, визначають відхилення вартості визначають як різницю між оновленим бюджетом і фактичною вартістю проєкту, а також методи бюджетного контролю портфеля проєктів в ІТ-компаніях та методи оцінки вартості проєкту з урахуванням його життєвого циклу;

дістали подальший розвиток:

– основні облікові категорії управлінського обліку, поняття облікової науки, пов'язані з управлінським обліком бізнес-процесів ІТ-компаній; характеристика специфічних принципів діяльності ІТ-компаній на різних етапах за бізнес-процесами на основі розвитку інформаційних аспектів теорії прийняття рішень і глобальних принципів управлінського обліку;

– можливість використання в стратегічному управлінні бізнес-процесами ІТ-компаній методик цільового обліку витрат (target cost accounting) з врахуванням тріади параметрів – якість, вартість, терміни – крізь призму цінності для замовника та врахування кореляції між функціональністю, ціною і якістю;

– методика аналізу та моніторингу результатів діяльності компанії за бізнес-процесами задля виявлення проблемних аспектів і вчасного ухвалення релевантних управлінських рішень через аналіз ризиків бізнес-процесів ІТ-компаній в системі управлінського обліку, а також виокремлення інструментів визначення імовірних втрат і ризиків за бізнес-процесами в ІТ-

компаніях, які мають найбільший вплив на їх діяльність шляхом використання методів аналізу ієрархій та експертного аналізу бізнес-процесів, а також показники ефективності бізнес-процесів в ІТ-компаніях в контексті управління ризиками та основні показники ефективності ІТ-бізнесу.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Наукові положення, висновки та рекомендації обґрунтовані на належному рівні, опубліковані в періодичних наукових виданнях, апробовані на науково-практичних міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях. Про належний ступінь теоретичної обґрунтованості та достовірності наукових результатів, що містяться в дисертації, свідчить вдало підібрана методологічна основа дослідження та повнота опрацьованої інформаційної бази.

Практичне значення роботи. Отримані під час дослідження результати мають практичне значення, оскільки окремі з них були доведені до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій, які можуть бути застосовані в діяльності ІТ-компаній. Окремі пропозиції автора були прийняті до виконання та апробовані в практику діяльності ІТ-компаній, про що свідчать отримані довідки від ТОВ «Апіко-Україна», ТОВ «ЕЛЕКС», ТОВ «РСФО», а також обговорені експертною спільнотою при Департаменті економічного розвитку і торгівлі (довідка № 05-20/506 від 17.04.2024 р.). Окремі результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету при викладанні дисциплін: «Управлінський облік», «Основи фінансово-економічного аналізу», «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» (довідка № 126-03/1011 від 15.04.2024 р.).

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Усі наукові результати, висновки та пропозиції, викладені у дисертації та винесені на захист, отримано автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача. Основні положення дисертації викладено у 16 наукових працях, із них: 3 публікації у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах, 1 стаття у виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Scopus, 12 матеріалів круглих столів та конференцій. Загальний обсяг опублікованих праць становить 7,6 друк. арк. (особисто автору належить 6,45 друк. арк.), в тому числі наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації – 3,3 друк. арк., наукових праць апробаційного характеру – 4,3 друк. арк.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»:

1. Семанюк В. З., Папінко А. І. Облікове обґрунтування доцільності оптимізації бізнес-процесів на підприємствах ІТ-галузі. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 4. С. 120-134. DOI: [//doi.org/10.35774/visnyk2021.04.120](https://doi.org/10.35774/visnyk2021.04.120)

2. Папінко А. І. Економічна безпека та управління бізнес- процесами в ІТ- підприємствах. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. №4. С. 271-279. <https://doi.org/10.35774/econa2023.04.271>

3. Папінко А. І. Створення інформації про бізнес-процеси ІТ- компанії в управлінському обліку. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 4. С. 150-170. <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.150>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:
Матеріали міжнародної конференції, що індексуються у міжнародних наукометричних базах даних:

1. Semaniuk V., Shpak V., Papinko A. Estimation of the Information Efficiency of the Accounting System. *2021 11th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Deggendorf, Germany, September 15-17, 2021, pp. 437-440 (Scopus)

Матеріали міжнародних і всеукраїнських конференцій, круглих столів:

1. Семанюк В.З., Папінко А. І. Обліково-аналітична інформація в системі економічної безпеки бізнесу. *Контроль як фактор економічної безпеки підприємства : збірник матеріалів круглого столу* (м. Тернопіль, 28 лютого 2012 р.); ТНЕУ: Тернопіль, 2012. С. 57- 64

2. Семанюк В.З., Папінко А. І. Система обліку в парадигмі глобалізації. *Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки : збірник матеріалів ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. присвяченої пам'яті професора Г.Г. Кірейцева* (м. Київ, 26 лютого 2015 р.); К.: ННЦ «ІАЕ», 2015. С. 575-578

3. Папінко А. І. Система контролінгу в умовах інформаційного суспільства. *Проблеми та перспективи розвитку контролінгу як науки : матеріали науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 15 січня 2015 р.); ТНЕУ. Тернопіль, 2015. С. 35-42

4. Семанюк В.З., Папінко А. І. Облік і аудит витрат в ІТ- компаніях: управлінський аспект. *Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія : зб. матеріалів VI міжнар. наук.-практ. інтернет- конф.* (м. Тернопіль, 27 груд. 2019 р.); редкол. : Slawomir Bartosiewicz, Drager Henning, Zbigniew Korzeb [та ін.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 51- 54

5. Семанюк В.З., Папінко А. І. Бренд-капітал як об'єкт обліку. *Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Тернопіль, 10 вересня 2019 р.); Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 280-282

6. Папінко А. І. Управлінський облік як елемент інформаційного поля підприємства. *Стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез V Міжнародної студентської інтернет-конференції* (м. Львів, 23-24 березня 2020 р.); Львів : СПОЛОМ, 2020. С. 59-60

7. Папінко А. І. Оцінка вартості ІТ- компаній в управлінському обліку. *Актуальні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в умовах переходу до Індустрії 4.0 : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Рівне, 26-27 березня 2021 р.); Рівне : НУВГП, 2021. С. 148- 151

8. Semaniuk V., Papinko A. Alternative Paradigm Of Accounting Science. *Topical problems of accounting and audit in today : materials of the international scientific-practical conference* (Kyiv, April 16, 2020); К.: National Aviation University, 2020. P. 202-204

9. Папінко А. І. Управління бізнес процесами в ІТ-галузі: обліковий аспект. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 20 травня 2021 р.). Одеса : ОНЕУ, 2021. С.65-67

10. Папінко А. І. Управлінський облік в управлінні ІТ-бізнесом. *Наукові читання професора Григорія Герасимовича Кірейцева (до 90-річчя від дня народження) : Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції* (м. Київ, 22 лютого 2022 р.); За заг. ред. Гуцаленко Л.В. Київ: НУБіП України, 2022. С. 290-292

11. Папінко А. І., Шпак В.Б. Управління ризиками в ІТ- компаніях через інструменти штучного інтелекту та використання облікової інформації. *Цифрова економіка і сталий розвиток: новітні тенденції у фінансах, обліку, менеджменті та соціально-поведінкових*

науках: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої «Дням Ракоці» Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (м. Берегове, 26-27 березня 2024 р.); Берегове: ЗУІ ім. Ф. Ракоці II, 2024. С. 259-261

12. Папінко А. І. Аналіз бізнес-процесів ІТ- підприємств в системі управлінського обліку. *Сучасні пріоритети розвитку науки та суспільства : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Вінниця 11-12 квітня 2024 р.); Вінниця: ЗУНУ, 2024. С.41-43.

Текст дисертаційної роботи пройшов перевірку на наявність текстових запозичень антиплагіатної системи *Unicheck Similarity Report*. За результатами перевірки, виявлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та встановлено, що дисертаційна робота Папінка Андрія Івановича на тему «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях» відповідає принципам **академічної доброчесності**.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, викладені у дисертації, доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на 12 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглих столах. Зокрема: круглого столу «Контроль як фактор економічної безпеки підприємства» (м. Тернопіль, 28 лютого 2012 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки» (26 лютого 2015 р.; м. Київ); науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку контролінгу як науки» (м. Тернопіль, 15 січня 2015 р.); VI міжнар. наук.-практ. інтернет- конф. «Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія» (м. Тернопіль, 27 груд. 2019 р.); III Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір» (м.Тернопіль, 10 верес. 2019 р.); V Міжн. студ. інтернет-конф. «Стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (23-24 березня 2020 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми обліково- аналітичного забезпечення в умовах переходу до Індустрії 4.0» (26-27 березня 2021 року. Рівне); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми бухгалтерського обліку та аудиту в сучасності» (Київ, 2020); IX Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції» (Одеса, 2021); 11-та Міжнародна конференція з передових комп'ютерних інформаційних технологій (Дегендорф, Німеччина, вересень 15-17, 2021); Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Наукові читання професора Григорія Герасимовича Кірейцева (до 90-річчя від дня народження) (м. Київ, 22 лютого 2022 р.); IV Міжнародної науково-практичної конференції «Цифрова економіка і сталий розвиток: новітні тенденції у фінансах, обліку, менеджменті та соціально-поведінкових науках» (м. Берегове, 26-27 березня 2024 р.); Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні пріоритети розвитку науки та суспільства» (м. Вінниця 11-12 квітня 2024 р.).

Оцінка мови та стилю дисертації. Зміст дисертації відповідає визначеним завданням дослідження, розкриває тему роботи і свідчить про її цілісність і завершеність. Дисертація написана діловою українською мовою, у ній простежується авторський стиль, матеріал викладено грамотно з використанням наукової фахової термінології.

Відповідність дисертації нормативно встановленим вимогам та можливість подання до захисту.

Враховуючи актуальність теми дисертації, обґрунтованість отриманих результатів, наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи, повноту викладення матеріалів дисертації в наукових публікаціях, а також відповідність дисертації вимогам відповідно до порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із затвердженням «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» фаховий семінар рекомендує дисертаційну роботу Папінка Андрія Івановича на тему «Управлінський облік бізнес-процесів в ІТ-компаніях», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування», прийняти до захисту в разову спеціалізовану вчену раду.

У результаті розгляду дисертації *Папінка Андрія Івановича* та повноти публікації основних результатів дослідження

Ухвалили:

Пропонувати Вченій раді затвердити такий склад разової спеціалізованої вченої ради:

Головою разової спеціалізованої вченої ради призначити:

д.е.н., професора Бруханського Руслана Феоктистовича, в.о. завідувача кафедри бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу Західноукраїнського національного університету

Рецензентами:

д.е.н., професора Муравського Володимира Васильовича, професора кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнського національного університету

к.е.н., доцентку Омецінську Ірину Ярославівну, доцентку кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнського національного університету

Опонентами:

д.е.н., професора Легенчука Сергія Федоровича, завідувач кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку Державного університету «Житомирська політехніка»

к.е.н., доцентку Ясінську Аллу Іванівну, доцентку кафедри обліку та аналізу Національного університету «Львівська політехніка».

Рекомендувати новоствореній разовій спеціалізованій вченій раді прийняти дисертаційну роботу до захисту.

Головуючий на засіданні:

професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнського національного університету
д.е.н., професор

Ярослав КРУПКА